

УДК 330.341.1:338.43.01/02

*І. М. Червяков,
доцент, ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий інститут»*

РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ НА ЯКІСНО НОВІЙ ОСНОВІ

У статті викладено основні етапи Програми розвитку економіки регіону, визначено основні елементи механізму реалізації Програми. Розроблено систему факторів активізації інноваційних процесів у регіоні. Сформульовано пріоритетні завдання, виконання яких сприятиме формуванню нової якості розвитку економіки регіону.

В статье изложены основные этапы Программы развития экономики региона, определены основные элементы механизма реализации Программы. Разработана система факторов активизации инновационных процессов в регионе. Сформулированы приоритетные задачи, выполнение которых будет способствовать формированию нового качества развития экономики региона.

The article presents the main phase of economic development of the region, the main elements of the mechanism of the program. The system activation factors of innovation processes in the region. Formulated priority tasks which contribute to the formation of a new quality of economic development of the region.

Ключові слова: економічна теорія, регіональний розвиток, інвестиційна політика, політика доходів і політика витрат, нормативна правова база, оптимізація.

Ключевые слова: экономическая теория, региональное развитие, инвестиционная политика, политика доходов и политика расходов, нормативная правовая база, оптимизация.

Keywords: economics, regional development, investment policy, incomes policy and expenditure policies, regulatory framework, optimization.

Вступ. Регіональна політика є важливою передумовою і одним з основних факторів переходу економіки на більш високий рівень розвитку, вона повинна ініціювати процес формування економіки регіону на якісно новій технічній основі.

Метою статті є розробка теоретичних, методологічних та прикладних засад формування стратегії реструктуризації та реорганізації регіональних промислових комплексів та механізмів її реалізації шляхом створення регіональних зон інноваційного розвитку.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичним і прикладним аспектам реструктуризації та реорганізації регіональних промислових комплексів присвячені розробки, представлені у наукових працях, таких науковців, як В. М. Заболотного, А. М. Власової, Б. А. Жаліло, С. М. Козаченка та інших. Ґрунтовний доробок щодо формування та використання нової системи функціонування промисловості в умовах нестабільного середовища та економічного розвитку регіонального промислового комплексу в контексті забезпечення ефективності функціонування національної економіки здійснено вітчизняними науковцями: О. М. Алимовим, Б. М. Данилишиним, В. В. Микитенко, О. І. Тимченко, В. Ю. Худолей, А. І. Чухно, Л. Г. Чернюк, О. С. Шнипко та іншими.

Вклад основного матеріалу. При проведенні державної регіональної політики необхідний підхід, відповідно до якого індивідуальна (підприємницька) ефективність не вступає в суперечність з досягненням добробуту для суспільства в цілому. В основі такого підходу лежить принцип прагнення до «ефективності по Парето», згідно з яким у результаті конкурентних відносин має досягатися такий стан, що «ніхто не може далі підвищити свій добробут без того, щоб не знизився добробут когось іншого» (такий підхід - це, по суті, є певне заперечення принципу «методологічного індивідуалізму»).

«Економічна теорія по суті своїй індивідуалістична, отже, немає сенсу привносити в неї концепцію суспільних цілей», - зауважує лауреат Нобелівської премії з економіки Джеймс Б'юкенен. [7]

«Тільки індивіди, - стверджує він, - можуть робити вибір, і раціональну поведінку, якщо їх взагалі враховувати в аналізі, можна змістовно розглядати тільки кризь призму індивідуальних дій». З одного боку, це так, але з іншого - нова регіональна політика повинна бути певним каркасом стійкості, а такою вона може стати лише за умови реалізації принципу дотримання приватних (індивідуальних) і суспільних інтересів, а не тільки в результаті реалізації «однобокого» принципу методологічного індивідуалізму. [6]

Звідси ясно одне, що принцип методологічного індивідуалізму, на чому будується функціонування суто ринкового капіталістичного господарства, не має тривалої історичної перспективи в мінливому світі. Про це ще писав Питирим Сорокін, який, кажучи про безперспективність капіталістичного суспільства, що базується на егоїзмі, ставив питання таким чином: «Тасмичні сили історії, здається, пред'явили людині ультиматум: загинь від своїх власних рук або піднімися на більш високий моральний рівень ...». Дослідникам усього світу, як вважає ряд вчених-економістів, пора всерйоз відновити розробки альтернативних шляхів соціально-економічного розвитку.

Головною проблемою регіональної цільової програми розвитку економіки регіону має стати програма «Розвиток економіки регіону на якісно новій основі», яка включає завдання та пріоритетні напрямки процесу формування нової моделі, а також механізм їх реалізації (на дану Програму повинні орієнтуватися всі інші програми, підпрограми та проекти і споріднені з нею).

До основних напрямів даної програми повинні відноситися наступні.

1. Забезпечення відповідності моделі управління регіоном і вимог нового етапу економічного розвитку. На початковому етапі належить скорегувати пріоритетні завдання економічної політики регіональної влади під мету інноваційного розвитку, здійснити найбільш нагальні перетворення в її внутрішній структурі, підняти статус і зміцнити кадрову роботу обласної законодавчої влади.

Надалі, на наступному етапі, багато функцій поточного управління доцільно передавати створюваним громадським корпораціям і спілкам, що складаються з представників держави та ринкового сектору. Це дозволить максимально зосередитися на ключових (невідкладних і довгострокових) проблемах регіонального розвитку, виробленні оптимального законодавчого регламенту для основних учасників економіки.

2. Збільшення ролі ринкових, адміністративних форм економічної координації господарюючих суб'єктів в політиці регіональної влади. Належить поступово відмовитися від надмірно жорсткого і всеосяжного регулювання цін і тарифів, виробити шляхи формування конкурентних ринків товарів і послуг в областях найбільш сильного директивного державного управління (енергетика, транспорт, ринок хлібопродуктів). Надалі повинен відбутися перехід від прямого регулювання багатьох економічних процесів до непрямого регулювання функціонування вже виниклих до того часу конкурентних ринків.

3. Подолання розриву між політикою доходів і політикою витрат у регіональній бюджетній політиці. Стратегічне завдання полягає в тому, щоб сформувати бюджетну політику, адекватну періоду інноваційного розвитку, реструктуризації головних активів області. Для цього буде потрібно забезпечити більш тісне компенсування бюджетної, інвестиційної, інноваційної та майнової політики. Тому від бюджетної політики оперативного реагування на сигнали центру і утримання соціального бюджету за всяку ціну необхідно переходити до більш довгострокової політики формування стабільних і диверсифікованих дохідних джерел, націленої на інвестиційне зростання, з більш чіткими формальними процедурами розподілу бюджетних коштів.

На першому етапі передбачається перейти на казначейське виконання видаткової частини бюджету, провести розмежування дохідних і видаткових повноважень України і регіону. Надалі, на другому етапі, належить забезпечити збалансованість бюджетів усіх рівнів у регіоні, створити довгострокові стимули для структури регіональної влади, місцевих органів влади щодо розширення бази оподаткування, закріпити на постійній основі за кожним рівнем бюджетної системи дохідні джерела, відповідні їх офіційним витратним повноваженням.

4. Формування інвестиційної політики, спрямованої на зміну природи матеріальних активів області. Поверхнева модернізація активів не вирішує проблем регіону, не відповідає завданням інноваційного розвитку. Для підвищення їх мобільності, екологічності, інноваційності необхідна глибока реструктуризація матеріальних фондів старих галузей регіону і одночасно створення нових активів, нових видів діяльності. На першому етапі необхідно створювати умови (норми, правила, інструменти, механізми) для приходу в регіон позабюджетних вітчизняних та іноземних інвесторів. Надалі слід розробляти механізми фінансових партнерств регіонального бюджету та позабюджетних інвестиційних джерел.

5. Зміцнення зв'язків обласної науки, освіти, великого і малого бізнесу в рамках формуємої регіональної інноваційної системи. На першому етапі належить сформувати реєстр мережових інноваційних проєктів, які передбачають інтенсивні контакти науково-освітньої та бізнес-спільноти для своєї успішної реалізації і здатні створити в регіоні нові види комерційної діяльності. Вони повинні стати основою регіональної інноваційної системи. Надалі належить створити спеціальні структури у вигляді технопарків, венчурних фондів, що підтримує нормативне правове забезпечення, щоб максимально спростити розгортання в області цих пілотних проєктів.

6. Удосконалення управління природно-ресурсним потенціалом регіону. На першому етапі належить сформувати нормативну правову базу та інформаційну основу у вигляді територіального кадастру природних ресурсів для того, щоб у подальшому більш активно впроваджувати ринкові принципи в природокористування у вигляді оцінки природних ресурсів, заставних фондів та ін.

7. Оптимізація відносин регіону з вертикально-інтегрованими структурами. На першому етапі належить формалізувати основні напрями взаємодії регіону і працюючих на його території холдингів: проблеми зайнятості, співучасть компаній в діяльності регіональної системи освіти, охорони здоров'я, культури; соціальна політика по відношенню до найбільш вразливих категорій населення та інші. Повинні бути уточнені положення чинних угод з компаніями для збільшення мультиплікативного ефекту від їх діяльності в регіональній економіці, забезпечення участі компаній у співфінансуванні стратегічних об'єктів транспортної, соціальної та інженерної інфраструктури. [2]

На другому етапі будуть здійснюватися зусилля трансформації багатьох аспектів договірних угод між адміністрацією області та великими бізнес-структурами в площині корпоративного права, що забезпечить однакові норми і правила взаємодії регіону з усіма корпоративними структурами. Крім того, необхідно забезпечити вирішення наступних завдань: стимулювання організаційних і технологічних перетворень з власниками вугільних підприємств для забезпечення соціальної та екологічної безпеки виробництва; сприяння модернізації підприємств; заохочення зусиль підприємств області до випуску нових видів продукції; формування нової регіональної промислової політики для кризових галузей; підвищення конкурентоспроможності регіонального промислового комплексу; сприяння технологічному оновленню підприємств промисловості; створення вертикальних ланцюжків і структур у промисловому комплексі регіону для зміцнення його конкурентоспроможності.

Динамічне і успішне вирішення даних завдань, безсумнівно, сприятиме формуванню нової якості розвитку економіки регіону.

Програма здійснюється на основі законодавства України, діючих нормативних правових актів з питань програмно-цільового планування і актуальних проблем соціально-економічної політики.

Механізм реалізації Програми передбачає використання комплексу заходів організаційного, економічного та правового характеру, виходить з принципу «балансу інтересів», що забезпечує узгодження інтересів та координацію дій всіх учасників реалізації Програми (органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств і організацій різних форм власності, комерційних банків та інших інвестиційних інститутів). [1]

Механізм реалізації Програми включає наступні елементи:

- стратегічне планування і прогнозування розвитку обласної економіки, найважливіших галузей і сфер діяльності;

- економічні методи регулювання, що забезпечують створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, чесної конкуренції на товарних ринках, вільного переміщення товарів, стабільних умов здійснення інвестиційної діяльності;

- організаційну структуру управління Програмою з чітким визначенням складу, функцій, механізмів координації дій замовника і виконавців заходів Програми;

- фінансово-кредитні важелі управління, що передбачають: раціональне використання бюджетних коштів, їх концентрацію на вирішенні пріоритетних соціально-економічних проблем; максимальне залучення позабюджетних джерел фінансування, в тому числі через розвиток іпотечного житлового кредитування, лізингову діяльність, субсидування процентної ставки за кредитами комерційних банків, залучення приватного вітчизняного та іноземного капіталу на територію області, активну участь у проєктах міжнародних організацій; розміщення замовлень на поставки товарів, виконання робіт, надання послуг для державних потреб на конкурсній основі відповідно до законів України.

Передпроектна та проектна документація на будівництво нових і реконструкцію діючих виробництв в рамках реалізації Програми повинна надаватися в установленому порядку на державну екологічну експертизу.

Програма повинна передбачати також можливість співфінансування ряду конкретних проєктів та заходів за рахунок коштів держбюджету в рамках діючих цільових програм. При цьому мається на увазі, що обсяги фінансування на безповоротній основі заходів Програми щорічно уточнюються з урахуванням можливостей державного бюджету і передбачаються у законі про державний бюджет на черговий фінансовий рік.

Питання фінансування заходів Програми в наступному фінансовому році вирішуються при обов'язковому розгляді результатів моніторингу та оцінки ефективності виконання заходів Програми у звітному періоді. [3]

Для забезпечення поєднання і взаємозгодження інтересів України та регіону, інтересів економічних суб'єктів - учасників Програми повинна формуватися Дирекція Програми при Адміністрації області. Дирекція Програми здійснює оперативне управління та координацію діяльності виконавців заходів Програми, а також визначає організаційні, правові та фінансові механізми її реалізації.

Адміністрація області з урахуванням затверджених на відповідний фінансовий рік бюджетних коштів (державних і регіональних) визначає і затверджує перелік першочергових заходів щодо реалізації Програми на відповідний фінансовий рік. Дирекція Програми вносить необхідні корективи до Програми та розробляє щорічні плани програмних заходів. Відповідно до затверджених планів Дирекція Програми щоквартально проводить моніторинг виконання Програми та представляє щорічно звіт про хід їх виконання Адміністрації області та в Мінекономрозвитку.

Визначальним чинником здійснення внутрішньогалузевих перетворень у провідних галузях промисловості області є активізація інноваційних процесів в регіоні. У зв'язку з цим, розроблена система факторів щодо активізації інноваційних процесів:

- стимулювання підприємств з розгортання ними інноваційної діяльності;

- формування механізму впливу органів управління на суб'єкти інноваційної діяльності;

- включення основних положень програми інноваційного розвитку регіону в програму соціально-економічного розвитку регіону;

- організація ефективної практичної діяльності органів місцевого управління у сфері реалізації процесу інноваційного розвитку та прийняття відповідних нормативних актів регіонального значення, здійснення організаційного та інформаційного забезпечення (створення робочих груп, утвердження інноваційної політики, визначення джерел фінансування та джерел необхідної інформації, а також порядку її збору);

- кадрове забезпечення (встановлення осіб з апарату регіонального управління, відповідальних за розробку і реалізацію інноваційної політики);

- соціально-психологічне забезпечення (забезпечення готовності суб'єктів місцевого управління до інноваційної діяльності, до сприйняття та участі в роботі з переведення інноваційного потенціалу регіону на новий вектор розвитку як природного процесу, необхідного для прискорення зростання якості життя населення регіону). [5]

Процес формування нової (інноваційної) моделі економіки регіону тісно пов'язаний зі структурною перебудовою економіки на новій технічній основі і, зрозуміло, із структурними зрушеннями, які є результатом процесу структурних перетворень. Саме з цієї причини повинна бути розроблена система заходів щодо ініціації структурних зрушень в економіці області:

- розробка та прийняття на урядовому рівні обгрунтованої програми диверсифікації економіки та її структурної перебудови, а також відповідних регіональних програм, природно, з урахуванням особливостей розвитку регіону;
- посилення (тимчасове) централізму в сфері процесів диверсифікації економіки та її структурної перебудови;
- динамічний розвиток тих галузей, які можуть дати максимальний імпульс для розвитку економічної системи, тобто, вони володіють найбільшим ефектом мультиплікатора (харчова промисловість, харчопереробка, машинобудування та металообробка, паливна промисловість);
- напрямки інвестицій на розвиток, передусім, дрібних і середніх підприємств і в галузі останнього переділу, що випускають продукцію кінцевої обробки, споживчі товари; в харчову промисловість, сферу послуг;
- для досягнення найбільшого ефекту мультиплікатора більш кращі інвестиції у великі підприємства інвестиційних галузей народного господарства (машинобудування, будівництво тощо) і високотехнологічні виробництва;
- породження хвилі структурного оновлення з використанням максимального ефекту мультиплікатора шляхом точкових інвестиційних вливань у відносно замкнуті економічні системи (підприємства, виробничі об'єднання) послідовно, від локальних - до все більш глобальних;
- забезпечення переходу до самопідтримуємого економічного зростання та ін.

У сукупність особливостей реалізації економічної політики регіону, крім внутрішньогалузевої спрямованості на перетворення промисловості області, входить і ряд інших особливостей, пов'язаних з якісними змінами в економіці регіону в цілому і динамікою її розвитку, тобто вони охоплюють вже весь спектр відтворювальних процесів на субрегіональному рівні.

До таких особливостей можна віднести наступні:

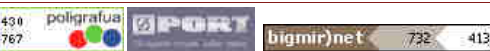
- створення і розвиток актуальних для регіону нових виробництв та послуг, включаючи технологічні і наукоємні виробництва;
- диверсифікація виробництва, тобто розширення сфер діяльності, номенклатури продукції, виробленої монополістичними об'єднаннями;
- етапність (стадійність) процесу перетворень;
- нарощування експорту одночасно з процесом імпортозаміщення. Даний шлях дозволяє поступово, на основі перманентного облагородження експорту, домогтися не тільки прискореної індустріалізації, а й зробити певні кроки в напрямку постіндустріального розвитку структури економіки;
- забезпечення інвестиційної привабливості регіону. [4]

Висновок. Розробка програм розвитку промислового комплексу має стратегічне значення для економіки країни та виконання вищенаведених пріоритетних завдань сприятиме формуванню нової якості розвитку економіки регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Бос Г. Перші вісімнадцять місяців економічної державності України: висока плата за інвестування держплану // Економічна реформа: Антологія: У 4 т. К.: ПЕРУ, 1994. Т.П. С. 228308.
2. Воробей В. Фах та фахові характеристики керівника кластера: аналіз результатів дослідження. – [Електронний ресурс] / В. Воробей – Режим доступу: http://ppv.net.ua/2009WP001UA_Cluster_Manager_Competences.pdf.
3. Герасимчук З. В. Проблеми та перспективи становлення інноваційного потенціалу в регіонах України / З. В. Герасимчук, Н. С. Куций // Регіональна економіка. – 2010. – № 1. – С. 48-52.
4. Закон України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" від 7.07.1999 р. №847XIV (із змінами за Законами вкл. від 17.02.2004 р. №1497-IV) // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 37. С. 332-337.
5. Загальний Класифікатор "Галузі народного господарства України" – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?Uid=1041.5859.1&nobreak=1>.
6. Governance Structures for National Sustainable Development Strategies: Study of Good Practice Example / Swanson D.A., Pintér L. – IISD, OECD, 2006. – 40 p.
7. Renewed EU Sustainable Development Strategy adopted on June 15-16, 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/06/st10/st10917.en06.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"